

10. Гречанюк С.К. Взаємодія Державної кримінально-виконавчої служби України з публічними інституціями: моногр. Ірпінь : Нац. Університет ДПС України, 2011. 400 с.

11. Назар Ю.С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дис. на здоб. ступ. канд. юрид. Наук за спец. 12.00.07// Ю.С. Назар. Львів, 2006. 210 с.

12. Гаєва Н.П. Форми взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян: теоретичний аспект. Юридичні і політичні науки. 2010. №49. С.133-140.

13. Криміналістика. Криміналістическая тактика и методика расследования преступлений : учебник / под. ред. В. Ю. Шепитько. Х.: Одиссей, 2001. 527 с.

УДК 349.2

Бойко С. Ю.,

*здобувач кафедри цивільного та господарського права
Донецького юридичного інституту МВС України*

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ГЕНЕЗА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ І ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ТРУДО-ПРАВОВИМИ ЗАХОДАМИ

У статті комплексно досліджується історико-правова генеза запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів трудо-правовими заходами, починаючи з часів прийняття незалежності України і до сьогодні. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, якими регламентувалися трудо-правові заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів в різні історичні періоди. Виокремлено чинники, якими обумовлюється тривала історико-правова генеза запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів саме трудо-правовими заходами.

Відмічено, що в перші роки незалежності України основними документами, що регламентували протидію корупції, були радянські Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення зі змінами та доповненнями.

Слушно зазначено, що міжнародні акти-документи утворюють базис у системі правового регулювання антикорупційної діяльності в Україні. Проте, як наголошує автор, недостатньо лише ратифікувати основоположні міжнародні документи, більш необхідним є практичне впровадження принципів, загальних засад, визначених у цих актах. У зв'язку з ухваленням Верховною Радою України 14 травня 2013 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» перебування всупереч вимогам Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» у безпосередньому підпорядкуванні у близької особи визнається підставою розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (п. 4 ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України). Таким чином, до антикорупційного законодавства України вносилися неодноразові зміни з метою його вдосконалення та приведення у відповідність до міжнародних стандартів.

Автором зазначено, що антикорупційна реформа отримає новий поштовх уже цієї осені після початку роботи новообраного парламенту, який прийме, передусім, антикорупційну стратегію держави, на появу якої суспільство очікує ще з 2017 року.

Ключові слова: історико-правова генеза, запобігання корупції, протидія корупції, боротьба з корупцією, врегулювання конфлікту інтересів, трудо-правові заходи.

В статье комплексно исследуется историко-правовая генезис предотвращения коррупции и урегулированию конфликта интересов трудовыми мерами, начиная со времен принятия независимости Украины и сегодня. Проанализированы основные нормативно-правовые акты, которыми регламентировались трудовые меры предупреждения коррупции и урегулированию конфликта интересов в различные исторические периоды. Выделены факторы, которыми обуславливается продолжалась историко-правовая генезис предотвращения коррупции и урегулированию конфликта интересов именно трудовыми мерами.

Отмечено, что в первые годы независимости Украины основными документами, регламентирующими противодействие коррупции, были советские Уголовный кодекс и Кодекс об административных правонарушениях с изменениями и дополнениями.

Справедливо отмечено, что международные акты-документы образуют базис в системе правового регулирования антикоррупционной деятельности в Украине. Однако, как отмечает автор, недостаточно только ратифицировать основополагающие международные документы, более необходимо практическое внедрение принципов, общих основ, определенных в этих актах. В связи с принятием Верховной Радой Украины 14 мая 2013 Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины по реализации государственной антикоррупционной политики» пребывания вопреки требованиям Закона Украины «О принципах предотвращения и противодействия коррупции» в непосредственном подчинении у близкого человека признается основанием расторжения трудового договора по инициативе работодателя (п. 4 ч. 1 ст. 41 Кодекса законов о труде Украины). Таким образом, в антикоррупционное законодательство Украины вносились неоднократные изменения с целью его совершенствования и приведения в соответствие с международными стандартами.

Автором отмечено, что антикоррупционная реформа получит новый толчок уже этой осенью после начала работы новоизбранного парламента, который примет, прежде всего, антикоррупционную стратегию государства, появления которой общество ожидает еще с 2017 года.

Ключевые слова: историко-правовой генезис, предотвращение коррупции, противодействие коррупции, борьба с коррупцией, урегулирование конфликта интересов, трудо-правовые меры.

The article explores the historical and legal genesis of the prevention of corruption and the resolution of conflicts of interest through labor and legal measures, since Ukraine's independence. The basic normative legal acts regulating labor and legal measures for prevention of corruption and settlement of conflict of interests in different historical periods are analyzed. The factors that determine the long-lasting historical and legal genesis of preventing corruption and resolving conflicts of interest are identified through labor-law measures.

It was noted that in the first years of Ukraine's independence, the main documents regulating the fight against corruption were the Soviet Criminal Code and the Code of Administrative Offenses, as amended.

It is rightly stated that international instruments-documents form the basis in the system of legal regulation of anti-corruption activity in Ukraine. However, as the author points out, it is not enough to ratify the basic international instruments, but more practical implementation of the principles and general principles defined in these acts is more necessary. In connection with the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine on May 14, 2013 of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Implementation of State Anti-Corruption Policy" stay contrary to the requirements of the Law of Ukraine "On Principles of Prevention and Combating Corruption" in direct submission to a close person is recognized as the basis for termination of an employment contract at the initiative of the employer (paragraph 4 of Part 1 of Article 41 of the Labor Code of Ukraine). Thus, the anti-corruption legislation of Ukraine has been repeatedly amended in order to improve it and bring it in line with international standards.

The author noted that the anti-corruption reform will receive a new impetus this fall after the start of the newly elected parliament, which will adopt, first of all, the anti-corruption strategy of the state, which society expects from 2017.

Key words: historical and legal genesis, prevention of corruption, counteraction to corruption, fight against corruption, conflict of interest settlement, labor and legal measures.

Постановка проблеми. На шляху становлення та розвитку демократії і відповідно фактичній реалізації основоположних принципів законності та верховенства права в Україні гальмуючим чинником об'єктивно є корупція як складне соціально-правове явище, що чинить негативний вплив на діяльність держави, бізнесу та громадськості. Проблема запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів не є новою у вітчизняному правовому полі, і її вирішення на кожному етапі державотворення й впровадження реформ у цій сфері відбувається з урахуванням історико-правової генези запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти історико-правової генези запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів висвітлювали в своїх наукових працях О.Ю. Бусол, І.М. Ваганова, Є.В. Вандін, С.А. Задорожний, С.О. Конєва, К.О. Кузьміна, А.В. Линник, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, Б.В. Романюк, М.І. Хавронюк, Г.І. Чанишева, А.М. Юшко, М.О. Ярошенко, О.М. Ярошенко та інші науковці.

Невирішені раніше проблеми. Проте історико-правова генеза запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів саме трудо-правовими заходами окремо й комплексно не досліджувалася, що обумовлює актуальність і своєчасність наукових пошуків в даному напрямку.

Метою даної статті є комплексне дослідження історико-правової генези запобігання корупції і

врегулювання конфлікту інтересів трудо-правовими заходами.

Виклад основного матеріалу. Слід погодитися, що впродовж тривалого часу корупція залишається однією з найбільших проблем України, що призводить до руйнації системи цінностей суспільства, тотальної недовіри до органів державної влади, негативних економічних наслідків, поширення нерівності та уповільнення зростання доходів населення, і є нагальною темою постійних дебатів як української, так і міжнародної спільноти [1]. З початку 1990-х років, як констатує І. Беззуб, урядами України вживалися заходи з розроблення стратегії подолання корупції в державі, для чого приймалися відповідні документи у формі державних програм, планів, концепцій тощо, але антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла й передбачало неадекватні санкції, які не могли служити заходом стримування вчинення злочинів потенційними корупціонерами. Такі заходи жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, який з кожним роком тільки збільшувався [2]. Тому цілком підтримуємо автора в тому, що дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки корупція як системне явище потребує системного підходу в її подоланні.

Впродовж історії незалежної України проблема корупційних правопорушень неодноразово знаходила відображення в різних юридичних документах, які періодично змінювали один одного. Поява нових законодавчих положень, співставлення цих документів, як зазначають М.О. Ярошенко та З.Ю. Шевчук, вимагають окремого наукового аналізу [3, с.39].

Так, Н.Ю. Задирака та К.В. Берднікова слушно відмічають, що в перші роки незалежності України основними документами, що регламентували протидію корупції, були радянські Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення зі змінами та доповненнями [4, с.274]. Тобто в той час про нормативне закріплення запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів трудо-правовими заходами мова не йшла. Відповідних норм у тогочасному Кодексі законів про працю не було передбачено.

У 1994 р. була утворена Комісія з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією, і в грудні того ж року Верховна Рада України взяла за основу проект Закону України «Про боротьбу з корупцією», який було ухвалено в жовтні 1995 р. Заслуговує на схвальну оцінку, що в ст. 1 вказаного вище закону було надано визначення явища корупції, при чому законодавець виділив такі корупційні діяння, як: 1) незаконне одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв'язку з виконанням таких функцій матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості; 2) одержання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, не передбачених чинним законодавством. У ст. 2 Закону України «Про боротьбу з корупцією» було визначено суб'єктів корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією [5], хоча даний перелік на той час був дуже обмеженим у сучасному розумінні суб'єктів, на яких розповсюджується дія антикорупційного законодавства.

У ст. 5 Закону України «Про боротьбу з корупцією» встановлювалися спеціальні обмеження щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на попередження корупції. Відповідно у розділі III Закону України «Про боротьбу з корупцією» (ст.ст. 7-12) врегульовувалося питання відповідальності за корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією [5], зокрема адміністративна відповідальність. Можливості боротьби з корупцією трудо-правовими заходами – не передбачалися в рамках окресленого Закону. У Кодексі законів про працю України аналогічно на той час не розглядалися підстави припинення трудових правовідносин із працівником в разі корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень.

У контексті дослідження даного історичного періоду слушним вважаємо зауваження М.І. Мельника з приводу того, що обмеження, спрямовані на запобігання корупції з боку окремих категорій службовців, передбачались й низкою спеціальних законів України, і в багатьох із них обмеження одного й того ж виду були сформульовані по-різному, дублювалися щодо певних категорій службовців, що свідчило про нормативно-правову невпорядкованість [6, с.391]. Крім того, доречно підкреслити, що перший спеціальний Закон України «Про боротьбу з корупцією», зазнав численних змін, передусім пов'язаних із виокремленням нових суб'єктів боротьби з корупцією.

У 2001 р. із прийняттям нового Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [7] окрім адміністративної відповідальності було передбачено й кримінальну відповідальність, врегульовану положеннями статей Розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». У 2005-2006 рр. урядом України було

ратифіковано основні міжнародні нормативно-правові документи, що, на нашу думку, у значній мірі посприяло розвитку можливостей позиціонування трудо-правових заходів як заходів запобігання корупції. Зокрема: Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р.; Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції; Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією і Додатковий протокол до Конвенції.

Доречно зауважити, що вже на той час в Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції були закладені такі засади використання трудо-правових засобів запобігання корупції та врегулювання конфлікту інтересів, як: 1) сприяння розробці стандартів і процедур, призначених для забезпечення добросовісності в роботі відповідних приватних юридичних осіб, у тому числі кодексів поведінки для правильного, добросовісного та належного здійснення діяльності підприємцями й представників всіх відповідних професій та запобігання виникненню конфлікту інтересів, а також для заохочення використання добросовісної комерційної практики у відносинах між комерційними підприємствами та в договірних відносинах між ними та державою; 2) запобігання виникненню конфлікту інтересів шляхом установлення обмежень, у належних випадках й на обґрунтований строк, стосовно професійної діяльності колишніх державних посадових осіб у приватному секторі після їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що такі державні посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд, тощо [8].

З даного приводу варто погодитися з Є.В. Вандіним в тому, що міжнародні акти-документи утворюють базис у системі правового регулювання антикорупційної діяльності в Україні. Проте, як наголошує автор, недостатньо лише ратифікувати основоположні міжнародні документи, більш необхідним є практичне впровадження принципів, загальних засад, визначених у цих актах [9, с.46]. У зв'язку з цим було розроблено та подано до Верховної Ради України проекти законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Проте на прийняття першого з вказаних законів пішло близько трьох років тоді, як інші два так і не було введено в дію і визнано такими, що втратили чинність.

Зокрема, Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. № 1506-VI [10] визначив основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення корупційних правопорушень шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави. У ст. 1 вказаного вище Закону з'являється та офіційно трактується поняття конфлікту інтересів, уточнюються й інші терміни, встановлюються принципи запобігання та протидії корупції. У ст. 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. № 1506-VI деталізується та розширюється перелік суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, порівняно з попереднім законом.

До новел Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» К.О. Кузьміна справедливо відносить законодавчу норму (ст. 6 Закону), що стосується обмеження щодо роботи близьких осіб [11, с.40], відповідно до якої особи, зазначені у підпунктах "а", "в"- "ж" п. 1 та підпункті "а-б" п.2 ч.1 ст.2 цього Закону, не можуть мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. Відповідно особи, які претендують на зайняття таких посад, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб. У разі ж виникнення обставин, що порушують вимоги ч.1 ст.6 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади [10].

Як бачимо, в Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» було вперше за часи незалежної України закріплено шляхи запобігання та протидії корупції шляхом застосування трудо-правових заходів (переведення, звільнення).

Також заслуговує на увагу і ст.7 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», де були встановлені обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Так, установлені обмеження щодо осіб,

зазначених у п.1-2 ч.1 ст. 2 цього Закону, зберігаються протягом двох років після звільнення таких осіб з посад або припинення ними в установленому порядку діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування, за умови якщо обов'язки цих осіб на новій посаді у приватному секторі безпосередньо пов'язані з функціями, які виконували особи, перебуваючи на попередній посаді [10].

Окрему ст. 12 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» було присвячено й питанню врегулювання конфлікту інтересів, відповідно до якої особи, зазначені в п.1-2 ч.1 ст. 2 цього Закону, зобов'язані вжити заходів щодо недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів [10]. Проте, які саме заходи мають бути, законодавець не конкретизував.

Наступним етапом вдосконалення антикорупційного законодавства в Україні можна вважати 2010 р., коли до Верховної Ради України було подано новий проект Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», на основі якого згодом було прийнято Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI. У цьому законі аналогічно до попередніх відбувалося уточнення понятійного апарату та суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення (в бік розширення). Були визначені й суб'єкти, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції.

Уточнено й обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 10). Так, особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у п.1 ч.1 ст. 4 цього Закону, які звільнилися з роботи (служби) або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення забороняється: 1) укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями незалежно від форми власності або фізичними особами – підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств, установ чи організацій або фізичних осіб - підприємців; 2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом; 3) представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали [12].

Також у ст.14 «Урегулювання конфлікту інтересів» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI було встановлено, що особи, зазначені у п. 1 та підпунктах "а", "б" п.2 ч.1 ст.4 цього Закону, зобов'язані: 1) уживати заходів щодо недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів; 2) невідкладно у письмовій формі повідомляти безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів [12]. Як бачимо, заходи врегулювання конфлікту інтересів так і залишилися не охарактеризованими на законодавчому рівні, проте, на відміну від попередньої редакції закону, був закріплений обов'язок невідкладно у письмовій формі повідомляти безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів.

Крім того, у ст.22 визначалися особливості звільнення з роботи осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Так, у загальному випадку особи, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, підлягають звільненню з роботи (служби) у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом. Про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, керівник органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації у триденний строк письмово повідомляє суд, який постановив обвинувальний вирок або прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення за корупційне правопорушення, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби [12].

Слід зауважити й те, що в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI було більш чітко окреслено види відповідальності за корупційні правопорушення (ст. 21). Більш того, встановлювалося, що відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, крім відомостей про особовий склад органів, що провадять оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність,

вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, що формується та ведеться Міністерством юстиції України. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, порядок його формування та ведення було затверджено наказом Міністерства юстиції України від 11.01.2012 р. № 39/5 [13].

Окрім вище розглянутих кроків антикорупційної реформи того часу не можна не відмітити Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки, ухвалену Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1001/2011 [14]. Проте, як справедливо зазначає І. Беззуб, відсутність усупереч міжнародному досвіду чітких індикаторів стану ефективності стратегії та невизначеність алгоритму моніторингу та оцінювання виконання програмного документа стали основними причинами неналежного виконання Національної антикорупційної стратегії на 2011-2015 роки як основного програмного документа в антикорупційній сфері [2].

У зв'язку з цим продовжувала й надалі удосконалюватися нормативно-правова база із запобігання корупції та врегулювання конфлікту інтересів. Так, було ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 17 травня 2012 року, який набув чинності 13 червня 2012 року.

Внесено також суттєві доповнення у трудове законодавство. Зокрема, статтю 36 Кодексу законів про працю України, яка регламентує підстави припинення трудового договору, було доповнено такою підставою, як набуття законної сили судовим рішенням, відповідно до якого працівника притягнуто до відповідальності за корупційне правопорушення. Цю ж статтю доповнено нормою, яка встановлює триденний строк (з дня одержання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копію відповідного судового рішення, яке набуло законної сили), впродовж якого особа підлягає звільненню з роботи у разі корупційного правопорушення [15]. Ці новели сприяли полегшенню роботи кадрових служб, оскільки раніше поставало питання, за якою статтею Кодексу законів про працю України звільняти працівників за вчинення корупційних правопорушень [16].

У зв'язку з ухваленням Верховною Радою України 14 травня 2013 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» перебування всупереч вимогам Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» у безпосередньому підпорядкуванні у близької особи визнається підставою розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (п. 4 ч. 1 ст. 41 Кодексу законів про працю України) [15]. Як бачимо, до антикорупційного законодавства України вносилися неодноразові зміни з метою його вдосконалення та приведення у відповідність до міжнародних стандартів.

Якісно нового розвитку дана сфера набула після перемоги Революції гідності 2013–2014 рр. 14 жовтня 2014 року був підписаний новий антикорупційний закон за № 1700-VII – «Про запобігання корупції» [17]. Даний Закон більш повно визначив антикорупційні обмеження (розділ IV «Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням») та заходи із запобігання й врегулювання конфлікту інтересів (Розділ V Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів).

Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII передбачається, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням таких функцій, забороняється протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) з юридичними особами приватного права або з фізичними особами-підприємцями, якщо ці особи протягом року до дня припинення ними виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності зазначених юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців [17].

У зв'язку з прийняттям зазначеного вище Закону були внесені й відповідні зміни до Кодексу законів про працю України [16], а саме:

1) підстави припинення трудового договору, які встановлені в ч.1 ст. 36 Кодексу, доповнено наступною підставою (п. 7-1 ч.1 ст. 36) – укладенням трудового договору всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення;

2) підставою розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу визнано перебування всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» в прямому підпорядкуванні у близької особи (п.4 ч.1 ст.4);

3) у п. 7 ч.1 ст. 36 Кодексу підставою припинення трудового договору визначено набрання

законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків звільнення від відбування покарання з випробуванням) до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи. При цьому у випадках, передбачених п. 7 і 7-1 ч.1 ст. 36 Кодексу, особа підлягає звільненню з посади у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили.

Як справедливо відмічає М. Дунай, припинення трудового договору у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції», встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення є відносно новою підставою [18], обумовленою ст. 26 Закону України «Про запобігання корупції», відповідно до якої, особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (див. частину першу статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»), які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами — підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності [17].

За прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» відбулося прийняття нової антикорупційної стратегії держави на 2014-2017 рр. – Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», а також низки важливих нормативно-правових актів – Законів України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України»; від 16 вересня 2014 року № 1682-VII «Про очищення влади» тощо. У цей же історичний для нашої держави період було утворено ряд нових антикорупційних органів – Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Бізнес-омбудсмен.

У той же час термін, на яку було розраховано антикорупційну стратегію на 2014-2017 роки, вичерпався, а нову стратегію не прийнято і досі. Хоча у Верховній Раді було зареєстровано проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки» № 8324 від 26.04.2018 р. [19]. А наразі в урядових кулуарах презентовано проект нової Антикорупційної стратегії, яка має бути спрямована на максимальне переведення послуг в онлайн та охоплювати напрямки з найбільшими корупційними ризиками, оскільки ініціатива Президента України В.О. Зеленського «Держава у смартфоні» передбачає переведення максимальної кількості послуг в онлайн – з проявами корупції можна боротися саме цифровими технологіями [20].

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження історико-правової генези запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів трудо-правовими заходами приходимо до висновку, що запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів трудо-правовими заходами характеризується тривалою історико-правовою генезою, обумовленою впливом наступних чинників: 1) виникненням, становленням та розвитком національної антикорупційної нормативно-правової бази; 2) впливом міжнародних антикорупційних стандартів; 3) зміною поглядів на роль трудо-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів; 4) закріпленням взаємодоповнюючих та взаємообумовлених зв'язків законодавства про працю та антикорупційного законодавства; 5) рівнем ефективності державного управління загалом та діяльності уповноважених органів у сфері запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів, зокрема; 6) рівнем забезпечення можливостей практичного правозастосування у досліджуваній сфері, тощо.

Планується, що антикорупційна реформа отримає новий поштовх уже цієї осені після початку роботи новообраного парламенту, який прийме, передусім, антикорупційну стратегію держави, на

появу якої суспільство очікує ще з 2017 року. Відповідно до загальних стратегічних напрямків сподіваємося й на подальший розвиток трудо-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1.Боротьба з корупцією. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeu/borotba-z-korupciyeu>
- 2.Беззуб І. Антикоруційна політика в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1260:antikoruptsijna-politika-v-ukrajini&catid=8:golovni-temi&Itemid=350
- 3.Ярошенко М.О. Шевчук З. Ю. Еволюція антикорупційного законодавства в Україні в період незалежності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. 2016. Вип. 31. С.38-44.
- 4.Задирака Н.Ю., Берднікова К.В. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні. Форум права. № 2. С. 274-277.
- 5.Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5 квітня 1995 р. № 356/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 34. Ст. 266.
- 6.Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ України. К., 2002. 506 с.
- 7.Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26. Ст.131.
- 8.Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 49.
- 9.Вандін Є.В. Організаційно-правові засади діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 205 с.
- 10.Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 45. Ст.691.
- 11.Кузьміна К.О. Правове регулювання звільнення працівників з підстав, що спрямовані на запобігання корупції. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 трудове право; право соціального забезпечення. Харків, 2015. 20 с.
- 12.Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 40. Ст.404.
- 13.Наказ Міністерства юстиції України від 11.01.2012 р. № 39/5 «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12>
- 14.Указ Президента України «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки» від 21 жовтня 2011 року № 1001/2011. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>
- 15.Чорней К. Новації антикорупційного законодавства України. URL: <https://lva.court.gov.ua/tu26/pres-centr/news/80718/>
- 16.Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50.
- 17.Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст.2056.
- 18.Дунай М. Підстави припинення і розірвання трудового договору. URL: <https://hrliga.com/index.php?module=news&op=view&id=19331>
- 19.Проект Закону України «Про Антикоруційну стратегію на 2018-2020 роки» № 8324 від 26.04.2018 р.URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63942
- 20.В Україні презентували проект нової Антикоруційної стратегії: що він передбачає. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/25/649994/>